

Борис Беговић: Трилогија о привредном расту: продуктивност

Приватизацијом предузећа у реструктурирању Србија може себи да обезбеди још мало привредног раста заснованог на повећању продуктивности. Да ли у постоји политичка воља за то? Не бих рекао.

Мало је појмова попут привредног раста: тако се често помиње у јавности, а толико га слабо разумеју они који га помињу. Па да учиним нешто на том плану! Почињем са основним изворима привредног раста. До привредног раста, који није ништа друго него увећање бруто домаћег производа, долази услед раста ангажованих производних фактора (капитала и радне снаге) и услед раста продуктивности, то јест успешности којом се ангажовани производни фактори претварају у производе – добра и услуге.

Да се задржимо мало на продуктивности производних фактора. Она расте из два разлога. Први је технолошки прогрес, а други је раст ефикасности – иако се технологија не мења, прилагођавањем, бољом организацијом, гашењем неуспешних и премештањем производних фактора у успешне пословне подухвате расте ефикасност њиховог коришћења, па долази до увећања обима производње, а тиме и до привредног раста. Приватизација по правилу води ка увећању ефикасности: исти или већи обим производње постиже се уз мање ангажованог капитала и, нарочито, радне снаге – тиме се само показује колика је била лажна запосленост пре приватизације. Све приватизације у земљама у транзицији, као и у Србији, осим оних којима се бави јавно тужилаштво, дале су управо тај резултат.

На емпиријском плану, допринос различитих извора привредном расту разликује се од случаја до случаја. Резултати емпиријских истраживања су поуздани и са великом

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

прецизношћу се може оценити на основу чега се одвијао привредни раст у некој земљи у одређеном периоду. Емпиријска истраживања привредног раста земаља у транзицији показују да је у првој фази транзиције (првих десет година) највећи допринос привредном расту тих земаља (оном који је следио транзициону рецесију) дао раст продуктивности. Тај налаз је сасвим очекиван: у тој фази транзиције елиминишу се неефикасни социјалистички гиганти и ресурси ангажовани у тим пројектима ангажују се у другим, далеко ефикаснијим пословним подухватима. Не сви. Део физичког капитала је неупотребљив (може да се прода као старо гвожђе), део радне снаге не може да нађе ново запослење. У случају земаља централне Европе повећање продуктивности у том периоду допринело је привредном расту са више од 70 одсто. Иако се део овог повећања може приписати технолошком прогресу, највећи део је заправо последица реструктурирања тих привреда. За такво реструктурирање је од кључног значаја могућност лаког одласка у стечај, то јест завршетак неуспешних пословних подухвата и ослобађање ресурса које су они ангажовали.

Иста ствар се поновила у земљама на југоистоку Европе. Иако су оне касниле у транзицији, па је и реструктурирање њихових привреда започело са закашњењем, управо је оно дало највећи допринос привредном расту ових земаља током доброг дела прве деценије 21. века – чак 87 одсто. Овакво решење има велику предност. Нису потребне (знатне) инвестиције у физички капитал. Проблем је, међутим, у томе, што је овакво повећање ефикасности једнократно – оног тренутка када се уклоне све неефикасности, оне више не могу да се уклањају. Што боље, то горе по овај извор привредног раста.

Да ли у Србији још увек постоји простор за раст путем увећане ефикасности постојећих ресурса? Да, по свему судећи. Више од 280.000 људи запослено је у предузећима у реструктурирању (само номинално, она се уопште не реструктурирају) и осталим предузећима у државном власништву, попут јавних предузећа. Њихова приватизација би омогућила повећање ефикасности, односно продуктивности ангажованих производних фактора. Отуда Србија, приватизацијом ових предузећа, може себи да обезбеди још мало привредног раста заснованог на повећању продуктивности.

Да ли у Србији постоји политичка воља за то? Не бих рекао. Доношењем закона о јавним предузећима држава је јасно ставила до знања да их неће приватизовати, већ да ће се, по речима министра Динкића, „повући из њиховог управљања”, дакле не из власништва и управљачких права. Вођа опозиције, што Драган Ђилас јесте, хтео он то или не, јасно ставља до знања да ће „држава убудуће морати да има важнију улогу укључујући предузећа како би људи добили посао”. Занимљив став једног успешног приватног бизнисмена, чији пословни подухвати, осим што доносе профит, запошљавају људе. Но, независно од тога, изгледа да нема никаквог помака на плану државних предузећа.

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

Дакле, ништа од раста ефикасности – ту прилику, коју су искористиле све успешне земље у транзицији, ми још једном пропуштамо. Онда је потребна акумулација капитала (не она првобитна). О томе у следећем наставку.

(Аутор је председник ЦЛДС-а и професор Правног факултета у Београду)

(Политика 19.12.2012.)

Јован Б. Душанић: Стара прича о приватизацији

Поводом текста „Трилогија о привредном расту: продуктивност”, „Политика”, 19. децембра

Када је у другој половини 2001. усвојен Закон о приватизацији, највиши представници власти су тврдили како ће, захваљујући приватизацији, до краја 2002. на наше просторе

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

стићи најмање десет од сто највећих светских компанија које ће да уведу светске принципе пословања, уложу у новокупљена предузећа и повећају број запослених, а и држава ће добити значајна финансијска средства од приватизације. То се није десило и данас постоји скоро општа сагласност да је изабран погрешан модел, те да је приватизација у Србији урађена на катастрофалан начин, па смо кроз приватизацију углавном добили белосветске и домаће контроверзне бизнисмене који су „очерупали“ предузећа, а раднике „избацили“ на улицу. Упркос томе, сада се може очекивати нови талас теоријских „аргумента“ у корист приватизације јер на ред долази продаја „Телекома“, а потом и ЕПС-а, „Србијашума“, „Србијавода“...

Тако се председник Центра за либерално-демократске студије недавно („Политика“, *Трилогија о привредном расту*, 19. децембра) заложио за приватизацију и осталих предузећа у државном власништву, попут јавних предузећа, јер би то омогућило повећање ефикасности. Полази се од економског „аксиома“ да је приватна својина ефикаснија од државе, те да се приватизацијом предузеће из мање ефикасног пребацује у ефикаснији облик својине. При томе се превиђа чињеница да данас постоји огромна дисперзија власништва (најкрупнији приватни акционари имају учешће од само неколико процената у великим компанијама), те да је дошло до раздвајања власништва и управљања.

Управљање је (и код приватних и код државних компанија) увек посао професионалних менаџера, али државно власништво обезбеђује стратешку контролу над оним областима (као што су телекомуникације, енергетика, банкарство, водоснабдевање...) чија је важност за државу огромна. У следећој години очекује се продаја „Телекома“, па би било занимљиво погледати шта се после тога може очекивати. Искуства наших суседа (Хрватске, Македоније и Мађарске), који су продали своје доминантне телекомуникационе операторе „Дојче телекому“, показује да је нови власник, пре свега, смањив број запослених и повећао цене својих услуга. Узгред, рецимо да је у Немачкој држава највећи акционар доминантног телекомуникационог оператора (и да над њима има стратешку контролу) као и у многим другим западноевропским земљама.

Према подацима компаније *Cullen international* (коју је званично ангажовала Европска комисија за анализу телекомуникационог тржишта земаља југоисточне Европе које нису у ЕУ), цене телекомуникационих услуга су најниже у Србији. Тако су цене мобилне телефоније у Хрватској два пута више него у Србији. Код фиксне телефоније цене локалних импулса су од четири до 10 пута више у региону него у Србији. Подаци из наведене анализе показују да је знатно веће оптерећење запослених у земљама које су продале своје операторе „Дојче телекому“ него у централној самој Немачкој. Тако је оптерећеност у „Дојче телекому“ у самој Немачкој 289 корисника по запосленом, а у Хрватској 463, у Македонији 800, у Мађарској 806. Из овога произлази да запослени у

Полемика о приватизацији, либерализму и економској пропасти Србије

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

земљама које су продале своје операторе нису отпуштани зато што су вишак, него да би „Дојче телеком” остварио што већи профит. Оптерећеност у „Телекому Србија” износи 372 корисника по запосленом, што је слично земљама у којима оператори нису продати странцима (Шведска – 347, Словенија – 356, Француска – 377, Белгија–390).

Због смањења броја запослених и повећаних цена телекомуникационих услуга сигурно је да ће „Дојче телеком” пословати ефикасније, те да ће корист имати ова компанија и Немачка, али није јасно коју корист од тога имају наши суседи и њени грађани који су своје операторе продали „Дојче телекому”. Или, што нам је ближе, сигурно је за централе иностраних банака чије банке-кћери послују у Србији важно што оне послују много ефикасније (тачније остварују много веће профите – које углавном неопорезоване износе из Србије) него њени делови у сопственој земљи, али од тога малу корист има српска привреда и њени грађани који плаћају лихварске камате.

(Аутор је редовни професор универзитета)

(Политика, 26.12.2012)

Борис Беговић: Незнање, неразумеване, подвала и неистина

Поводом текста „Стара прича о приватизацији”, „Политика”, 26. децембра

Јован Б. Душанић (у даљем тексту ЈБД), који се потписује као „редовни професор универзитета” (никада нисам успео да сазнам чега је професор и ког то универзитета), реагујући на мој текст „Трилогија о привредном расту: продуктивност”, показао је управо оне ствари које наводим у наслову. Идемо редом.

1. Незнање: као аргумент против приватизације ЈБД наводи да „данас постоји огромна дисперзија власништва... те да је дошло до раздвајања власништва и управљања”. А због чега је то аргумент против приватизације?

Теорија корпоративног управљања је још одавно показала да се приватни власници и држава понашају на суштински различит начин, будући да су изложени различитим подстицајима, па раздвајање власништва и управљања само по себи ту не игра никакву улогу. Узгред, у државним предузећима управљање често није раздвојено од власништва – једино тако је Кркобабић-син могао да постане генерални директор ЈП ПТТ саобраћаја „Србија”.

2. Неразумевање: ЈБД сматра да је за друштво добра „мала оптерећеност запослених” у корпорацијама, па онда поносито износи податке о оптерећености запослених у телекомуникационим компанијама мерено бројем корисника по запосленом.

Проблем је једино у томе што за економисту-професионалца ово што ЈБД назива оптерећеношћу запослених представља продуктивност рада, а разлике у богатству народа исказном у дохотку *per capita* зависе управо од разлика у продуктивности рада.

Што је виша продуктивност рада („оптерећеност запослених”, што би дилетантски рекао ЈБД), то боље – друштво је богатије. Иначе би се најбоље живело у земљама најниже „оптерећености запослених”, попут Нигера, Малија, Буркине Фасо итд. Не сећам се да сам се икада, чак ни испитујући студенте друге године Правног факултета, суочио са оваквим неразумевањем материје.

3. Подвала: као аргумент против приватизације Телекома ЈБД наводи да су „код фиксне телефоније цене локалних импулса од четири до десет пута више у региону него у Србији”. Не залазећи у тачност овог налаза, у условима у којима локални телефонски разговори представљају само једну од интегрисаних услуга, односно једну услугу из корпе услуга које нуде телекомуникационе компаније, и у условима у којима се не контролише квалитет тих услуга, поређење цена не даје много информација о томе шта се заиста догађа на тржишту телекомуникација.

Пре ће бити да то показује колико је регулатор пристрастан у корист оног дела становништва коме су локални телефонски позиви основна услуга коју користе. А то не представља никакав аргумент против приватизације Телекома, него чисту подвалу.

Неистина: ЈБД наводи да стране банке „остварују много веће профите – које углавном неопорезоване износе из Србије”. У случају једне банке у чије пословање имам добар увид, члан сам Управног одбора UniCredit Bank Srbija, знам да је порез на профит увек био плаћен и исказан у билансима успеха које сам својим потписом одобравао.

Но, то није изузетак. Будући да су такозване стране банке домаћа правна лица, све оне имају обавезу да плаћају порез на добит (профит), а то значи да ЈБД имплицира да оне крше закон, а да им у томе, не радећи свој посао, услед дослуха или некомпетентности, помажу надлежни регулатор (НБС) и Пореска управа.

Па шта ради тај Вучић? Што их није све похапсио? Вероватно из једног разлога: наведена дилетантска тврдња ЈБД-а је најобичнија неистина.

Q.E.D – наслов је доказан.

(Политика, 26.12.2012.)

Јован Б. Душанић: Аргумент или изговор

Поводом текста „Незнање, неразумевање, подвала и неистина”, „Политика”, 27. децембра

Због ограниченог простора, одмах ћу прећи на примедбе које је на мој текст написао колега Борис Беговић (у даљем тексту КББ).

Прво, КББ тврди да раздвајање власништва и управљања само по себи ту не игра никакву улогу, а данас се управо због тога појављује велики (такозвани агенцијски) проблем – како обезбедити да менаџер у приватном или државном предузећу, ради у најбољем интересу власника, био он држава био приватно лице. Тако нобеловац Џозеф Стиглиц (у новој књизи, *Freefall – America, Free Markets and the Sinking of the World Economy*) пише: „Основна разлика је у томе што се крајњи власник у једном случају (код државног власништва) појављује као грађанин и делује кроз различите државне институције, а у другом случају (код приватног власништва) делују кроз различите форме посредника, као што су пензиони и инвестициони фондови чију делатност, по правилу, не могу реално да контролишу... Америчким корпорацијама (као и многим другим земљама) само номинално управљају њени акционари. У пракси њима управљају менаџери који то раде у свом интересу. У многим корпорацијама (чије акције су дисперзоване на огроман број власника) већина чланова савета директора бира се по жељи менаџера, а они су природно заинтересовани да тамо буду њихови

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

људи'. Савет директора одлучује о висини награде менаџера, а менаџмент компанија с друге стране обезбеђује одличне накнаде за чланове савета директора.

Друго, на бази података које наводим из студије компаније *Cullen international* (званично ангажована од Европске комисије за анализу телекомуникационог тржишта земаља југоисточне Европе које нису у ЕУ) да је оптерећеност у „Дојче телекому у самој Немачкој 289 корисника по запосленом, а у Македонији 800, у Мађарској 806, КББ закључује како сматрам да је за друштво добра мала оптерећеност запослених. Из наведених података се може закључити да то има везе са поштовањем права запослених у појединим земљама, односно са чињеницом да Дојче телекому није дозвољено да се у Немачкој према запосленим односи као у Македонији и Мађарској (где су три пута више оптерећени – а уз то су и много слабије плаћени – него запослени исте компаније у Немачкој).

Треће, на бази података из исте студије да су цене телекомуникационих услуга најниже у Србији, КББ истиче да поређење цена не даје много информација о томе шта се заиста догађа на тржишту телекомуникација, што је пре изговор него ваљан аргумент.

[Четврто, на мој узгредни коментар (наведен у загради) да стране банке остварују велике профите – које углавном неопорезоване износе из Србије, Борис Беговић пише: члан сам Управног одбора

UniCredit Bank

Srbija, знам да је порез на профит увек био плаћен и исказан у билансима успеха које сам својим потписом одобравао. Међутим, један од наших најбољих економиста, колега Небојша Катић пише: банке у Србији годинама наплаћују највеће каматне марже, а номинална стопа пореза на профит је 10 одсто и једна је од најнижих у Европи... а банке не плаћају ни то. Користећи бесмислене пореске погодности многе банке, поготово оне највеће, годинама нису плаћале порез

(<http://nkatic.wordpress.com/2009/04/15/bankarski-raj>), а од премијера Србије смо могли да чујемо (12.07.2012): финансијски сектор је највећи непријатељ нашег народа, зато што има за циљ да што више опљачка овај народ... погледајте где иду профити банака, да ли остају у Србији или иду у иностранство. Зар смо дотле дошли да наш сиромашан народ финансира стране банке.

]

Напомена: Део текста у загради је уредник *Политике*, пред штампање броја избацио не обавестивши о томе аутора.

(Политика, 28.12.2012)

Борис Беговић: Нема подвале

Поводом текста „Аргументи или изговор”, „Политика”, 28. децембра

Јован Б. Душанић (у даљем тексту ЈБД), који ме из мени непознатих разлога сматра колегом, у свом поднеску „Политици” не износи нити један нови аргумент, а својим одговорима показује да, једноставно, што се економске струке (наука је далеко), нити шта зна, нити разуме. Идемо редом.

Незнање: агенцијски проблем, проблем да при раздвајању власништва и управљања, менаџер не мора да ради у најбољем интересу власника, постоји, наравно, и у приватном

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

и јавном сектору. Ја сам написао да постојање агенцијског проблема није аргумент против приватизације. Аргумент за приватизацију је садржан у томе да је агенцијски проблем мањи у приватном него у јавном сектору, између осталог због тога што су власници у ова два случаја изложени различитим подстицајима. Економска наука изучава ординарне величине – шта је то веће или мање, више или ниже, боље или горе. Приватизација није решење свих проблема, али је она боље од јавне својине. За ЈБД приватна је својина зло сама по себи – то је приступ религиозних фанатика, а не професионалних економиста. Екстензивно цитирање Штиглицових публицистичких радова (не научних, нема ЈБД та знања која су потребна да се они прочитају, а камоли разумеју) није оспорило незнање – напротив.

Неразумевање: ЈБД и даље не разуме шта је то продуктивност. И даље сматра да је мања „оптерећеност запослених” боља са становишта друштва. И ја ту не могу да помогнем. Економска наука се бави сложеним односима нивоа и динамике плата и продуктивности рада, а ЈБД се дилетантски зауставио на „оптерећењу запослених”. Иначе, занимљиво је његово бесомучно инсистирање на томе да централа Дојче телекома има мањи број корисника по запосленом него његове подружнице. Да ли је можда помислио да се у централу централизовано (зато се и зове централа) обављају неке функције за цео систем, то јест за све подружнице, па да је то можда разлог за нижи број корисника по запосленом? Наравно да није, будући да се ради о дилетантском приступу озбиљним стварима. Ни то не разуме.

Подвала: е, ту сам направио велику грешку. Написао сам да је начин на који ЈДБ из различитих цена једне телекомуникационе услуге изводи закључке подвала. Потом сам написао да је потребно цене пореде на за исте услуге и услуге истог квалитета, како се не би поредиле бабе и жабе. Ниподаштавајући ту потребу, ЈДБ одговора је то изговор, а не аргумент. Неко ко може то да напише, једноставно, ништа не разуме. Дакле, извињавам се, није била подвала, него неразумевање – они који ништа не разумеју не могу ни да подвале.

Неистина: срећом, ЈБД се не осврће на мој навод о неистини коју је изрекао тиме што је устврдио да стране банке у Србији „профите углавном неопорезоване износе из Србије”. Камо среће по читаоце „Политике” да је исто поступио у случају претходне три примедбе. Но, скрибоманија је, ипак, болест.

(Политика, 29.12.2012)

Јован Б. Душанић: Не љути се човече (на друге)

Овим кратким освртом завршавам полемику са Борисом Беговићем уверен да читаоци могу сами да процене ваљаност наших аргумената (око приватизације преосталих јавних предузећа), без обзира на чињеницу да је у текстовима мога опонента било мање аргумената, а много више дисквалификација на мој рачун. То је већ познати манир вођења дијалога по којој су препознатљиви и други сарадници Центра за либерално-демократске студије (ЦЛДС). Један од мојих познаника, који је такође био учесник на сегединским неолибералним економским курсевима 90-их година, рече ми да је то била обавезна лекција коју су морали да савладају.

Међутим, за то постоји најмање још један разлог. Нас двојица од 2000. године заступамо потпуно супростављене ставове о начину реформисања српске привреде и време је показало ко је био у праву. Пре више од једне деценије Борис Беговић је (са два сарадника из ЦЛДС) урадио студију *Нови модел приватизације у Србији* и учествовао у радној групи која је формулисала нацрт закона о приватизацији. Поред тога, резолутно се и енергично залагао за радикалну либерализацију спољнотрговинског режима, одмах и у целости, те је (као главни економски саветник Владе у периоду 2000-2002) успео да то и реализује. Сада је очигледно да су нас управо приватизација и либерализација, на начин како су осмишљене и спроведене (уз погрешну политику Народне банке – прецењени курс динара, евроизација и препуштање банкарског сектора у руке иностраног капитала) довели до стања у коме се данас налазимо – привреда пред колапсом, држава на корак од банкротства, а грађани на ивици сиромаштва.

Полемика о приватизацији, либерализму и економској пропасти Србије

Пише: Борис Беговић, Јован Б. Душанић
четвртак, 03 јануар 2013 17:45

Могу да разумем фрустрираност Бориса Беговића због чињенице да је време показало како је своје најбоље стваралачке године протраћио на пропагирање једне квази економске теорије и на њој засноване погрешне неолибералне економске политике, али за то бес не треба усмеравати на друге. Људски је грешити, али исто тако и грешку признати када то постане више него очигледно, без обзира што ће у том случају пресушити издашни грантови и нестати уносне синекуре.

(НСПМ, 3.1.2013)

(Политика-НСПМ)